

**ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ ΑΡΜΟΝΙΑ &
ΠΟΛΥΤΡΟΠΗ**

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 12 ΙΟΥΝΙΟΥ 2023
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΙΣΤΟΡΙΑ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: 6
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Α. Κόμμα Γ. Θεοτόκη: Από τα αντιβενιζελικά κόμματα, πιο αδιάλλακτα ήταν τα κόμματα του Δημητρίου Ράλλη και του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, ενώ το κόμμα του Γεωργίου Θεοτόκη ήταν πιο διαλλακτικό. Το κόμμα του Γ. Θεοτόκη που ήταν πιο μετριοπαθές από τα άλλα δύο, ζητούσε να διορθώσει αυτά που θεωρούσε λάθη των Φιλελευθέρων. Συμφωνούσε με την πάση θυσία αύξηση των εξοπλισμών και ζητούσε φορολογικές ελαφρύνσεις για τους μικροεισοδηματίες. Από το κίνημα στο Γουδί έως τη συνταγματική κρίση του 1915, μεταξύ των αντιβενιζελικών κομμάτων το θεοτοκικό κόμμα είχε τη μεγαλύτερη εκλογική βάση, και έτσι αποτέλεσε τον πυρήνα των Αντιβενιζελικών.

Β. Διχοτόμηση του χαρτονομίσματος: Το Μάρτιο του 1922 τα δημοσιονομικά δεδομένα έφτασαν σε πλήρες αδιέξοδο, το οποίο αντιμετωπίστηκε με έναν απρόσμενο τρόπο. Λίγους μήνες πριν από την κατάρρευση του Ελληνικού Μετώπου στη Μικρά Ασία, η Κυβέρνηση προέβη σε ένα πρωτότυπο εσωτερικό αναγκαστικό δάνειο, με διχοτόμηση του χαρτονομίσματος. Το αριστερό τμήμα εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας, ενώ το δεξιό ανταλλάχθηκε με ομολογίες του Δημοσίου. Η επιχείρηση στέφθηκε από επιτυχία, το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δραχμές και το πείραμα επαναλήφθηκε το 1926. Φυσικά, ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν στάθηκε ικανός να προλάβει τη Μικρασιατική καταστροφή και τις βαρύτατες συνέπειές της.

Γ. Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (Ε.Α.Π.): Η ελληνική κυβέρνηση, μπροστά στο τεράστιο έργο της περίθαλψης και αποκατάστασης των προσφύγων που έπρεπε να αναλάβει, ζήτησε τη βοήθεια της Κοινωνίας των Εθνών (ΚΤΕ). Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Η ΕΑΠ λειτούργησε μέχρι το τέλος του 1930. Με ειδική σύμβαση μεταβίβασε στο Ελληνικό Δημόσιο την περιουσία της, καθώς και τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει απέναντι στους πρόσφυγες.

ΘΕΜΑ Α2

1. ΛΑΘΟΣ
2. ΣΩΣΤΟ
3. ΛΑΘΟΣ
4. ΣΩΣΤΟ
5. ΣΩΣΤΟ

ΘΕΜΑ Β1

(Πρόλογος) Ο Ελ. Βενιζέλος στην πρώτη εμφάνισή του ως ελλαδίτης πολιτικός στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 προανήγγειλε στην ομιλία του στην πλατεία Συντάγματος την ίδρυση ενός κόμματος αρχών. Όσον αφορά τη δομή του βενιζελικού κόμματος, αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό προσωποπαγές. Ο Βενιζέλος, με ισχυρή θέση στο Κοινοβούλιο και μεγάλο κύρος, είχε τα πάντα υπό τον έλεγχό του, όπως και ο Τρικούπης. Οι σύνδεσμοι Φιλελευθέρων που είχαν ιδρυθεί δεν έπαιζαν κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής του κόμματος και δεν διέφεραν σημαντικά από τις τοπικές ομάδες φίλων που σχημάτιζαν τα παραδοσιακά κόμματα. Το 1912 άρχισε να αναδιοργανώνεται το κόμμα, με την ίδρυση Λέσχης Φιλελευθέρων στην Αθήνα και σε ορισμένες άλλες εκλογικές περιφέρειες. Οι βενιζελικοί είχαν πλάσει στο νου τους ένα ιδεατό κόμμα, χωρίς τις μικρότητες και τις διχόνοιες της παλιάς πολιτικής ελίτ, όμως αυτό δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα. Η ηγεσία έπρεπε αναγκαστικά να λαμβάνει υπόψη κοινωνικά και τοπικά συμφέροντα καθώς και αντιπαλότητες ανάμεσα σε στελέχη, όπως συνέβαινε και σε κάθε άλλο κόμμα.

ΘΕΜΑ Β2

Η πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας εργάστηκε με ζήλο και απέδωσε σε σύντομο χρονικό διάστημα σημαντικό έργο. Εξέδωσε πολύ γρήγορα νόμους και διατάγματα, έκοψε κρητικό νόμισμα (την κρητική δραχμή), ίδρυσε την Κρητική Τράπεζα, οργάνωσε ταχυδρομική υπηρεσία και Χωροφυλακή με Ιταλούς αξιωματικούς και υπαξιωματικούς (καραμπινιέρους). Ιδιαίτερη ήταν η μέριμνα για την εκπαίδευση και τη δημόσια υγεία. Αντιμετωπίστηκε το μεγάλο πρόβλημα της λέπρας, που είχε προσλάβει ενδημική μορφή στις πόλεις και τα χωριά της Κρήτης, με την οργάνωση του λεπροκομείου της Σπιναλόγκας (1903), ιδρύθηκαν πολλά σχολεία και διορίστηκαν δάσκαλοι.

Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Α) Αξίζει να δούμε αναλυτικότερα τη δημιουργία της Ερμούπολης στη Σύρο. Αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα ίδρυσης και εξέλιξης ενός αυτοτελούς και ακμαίου προσφυγικού συνοικισμού κατά τη διάρκεια της Επανάστασης, ο οποίος βασίστηκε στην πρωτοβουλία των οικιστών του, χωρίς κυβερνητική αρωγή. Η περιοχή, που το 1825 πήρε το όνομα Ερμούπολη από τους πρόσφυγες οικιστές της, άρχισε να συγκεντρώνει από το 1821 έως το 1824 Έλληνες πρόσφυγες απ' όλα τα μέρη της Ελλάδας: Μικρασιάτες Ψαριανούς, Κρήτες και κυρίως Χίους. *Ο Α. Βακαλόπουλος στο Α' κείμενο διευκρινίζει την προέλευση των Μικρασιατών προσφύγων -Κυδωνιείς ήταν οι πρώτοι που κατέφθασαν και ακολούθησαν Σμυρναίοι-, αναφέρει πως ανάμεσα τους υπήρχαν Θεσσαλοί και Μακεδόνες, ενώ επιβεβαιώνει την άφιξη Χίων και Κρητών. Λόγοι που προκάλεσαν την αθρόα προσέλευση στο νησί ήταν η συμφόρηση που είχε επέλθει στα γειτονικά νησιά, η επιδημία πανώλης που είχε πλήξει την Τήνο (α' κείμενο), η ουδέτερη στάση που τηρούσε το νησί στα πρώτα χρόνια της Επανάστασης και η θέση του λιμανιού. Ο Α. Βακαλόπουλος μάλιστα αναφέρει πως, αν και αρχικά στη Σύρο είχαν καταφύγει οι φτωχότεροι, επειδή οι πλουσιότεροι κατευθύνονταν στα Ιόνια νησιά και στην Ευρώπη, λίγο αργότερα θα καταφτάσουν στη Σύρο και εύποροι ομογενείς, που αντιλαμβάνονταν τη σπουδαιότητα του λιμανιού της για τη διεξαγωγή του εμπορίου με την Ανατολή¹. Οι ντόπιοι Συριανοί κατοικούσαν στην Άνω Σύρο, μακριά από την παραλία, στην οποία συγκεντρώθηκαν οι νεοφερμένοι. Σύντομα η αυξημένη προσέλευση προσφύγων προκάλεσε την επιφυλακτικότητα των ντόπιων, που συμπεριφέρονταν αρχικά με καλοσύνη, σε γενικές γραμμές, στους νεοφερμένους, καθώς πίστευαν ότι έτσι απέφευγαν τη σύγκρουση με την ελληνική και την τουρκική κυβέρνηση, όπως διαβάζουμε στο α' κείμενο. Ωστόσο, στη συνέχεια η ολοένα και μεγαλύτερη συγκέντρωση προσφύγων στην παραλία του νησιού, η αμφίρροπη στάση των καθολικών στις αρχές της επανάστασης και οι κτηματικές διαφορές προκάλεσαν αντιδράσεις στους ντόπιους και έριδες με τους πρόσφυγες, αφού οι τελευταίοι είχαν εγκατασταθεί σε γαίες καλλιεργημένες και ακαλλιέργητες, που ήταν όχι μόνο περισσότερες, αλλά ανήκαν και σε ντόπιους (Α' κείμενο). Το ξέσπασμα επεισοδίων μεταξύ γηγενών και προσφύγων εξαιτίας*

¹ Η πληροφορία αυτή για την άφιξη των πλούσιων ομογενών προσφύγων στη Σύρο εξαιτίας της σημασίας του λιμανιού της στη διεξαγωγή του εμπορίου με την Ανατολή, κατά την εκτίμησή μου, μπορεί να συνδυαστεί και με το β' ερώτημα για να τονιστεί η συμβολή των προσφύγων, κυρίως των Χίων, στην ανάδειξη του νησιού στο σημαντικότερο μετεπαναστατικό ναυτιλιακό κέντρο του νεοελληνικού κράτους κατά το 19^ο αιώνα.

των κτηματικών διαφορών δεν προξενεί καμία εντύπωση κατά τον Α. Βακαλόπουλο. Τη διάσταση ανάμεσα στις δύο κοινότητες υποδαύλιζε επιπλέον η διαφορά δόγματος μεταξύ των καθολικών ντόπιων και των ορθόδοξων προσφύγων, πληροφορία που επιβεβαιώνεται και από το α' κείμενο.

Β) Στο ελληνικό κράτος, στη θέση των παλιών κέντρων που παρήκμασαν, αναδείχθηκαν νέα. Το πιο σημαντικό απ' αυτά ήταν η Σύρος, η οποία στη διάρκεια της Επανάστασης δέχθηκε κύματα προσφύγων, κυρίως από τη Χίο (ο ρόλος των οποίων αναλύθηκε στο α' ερώτημα, βλ. και παραπομπή 1). Η στρατηγική θέση του νησιού, στο κέντρο του Αιγαίου και πάνω ακριβώς στις διαδρομές που συνέδεαν τα Στενά και τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεσογειακούς δρόμους του εμπορίου, συνέβαλε στη δημιουργία ισχυρότατου –όχι μόνο για τα ελληνικά μέτρα– ναυτιλιακού κέντρου. Αυτή ακριβώς τη σπουδαία θέση τη Σύρου αναδεικνύει και η Χ. Αγριαντώνη στο Β' κείμενο, όταν γράφει ότι βρισκόταν στο σταυροδρόμι των θαλάσσιων δρόμων που συνέδεαν την Κωνσταντινούπολη, τη Σμύρνη, τη Θεσσαλονίκη ή τη Μαύρη Θάλασσα με τους μεγάλους λιμένες της Δυτικής Μεσογείου, ενώ συμπληρώνει πως το νησί βρισκόταν στο περιθώριο των πολεμικών εξελίξεων στη διάρκεια του Αγώνα, καθώς τελούσε υπό γαλλική προστασία λόγω του καθολικισμού, που ασπάζονταν οι ντόπιοι. Καταληκτικά στην ανάπτυξη αυτή σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η δυναμική παρουσία και δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών στα κυριότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής: στα λιμάνια της Νότιας Ρωσίας, στις εκβολές του Δούναβη, στην Κωνσταντινούπολη, στη Σμύρνη και αργότερα στην Αίγυπτο. Δεν ήταν, λοιπόν, καθόλου τυχαία η ανάδειξη της Ερμούπολης στο σημαντικότερο κέντρο του Αιγαίου, σύμφωνα με το β' κείμενο.

ΘΕΜΑ Δ1

Α) Στην Ευρώπη πρωτεργάτης στον αγώνα για τη δημιουργία μιας αυτόνομης Ποντιακής δημοκρατίας ήταν ο Κ. Κωνσταντινίδης, ο οποίος από τη Μασσαλία με διαδοχικά υπομνήματα ενημέρωνε τις συμμαχικές δυνάμεις για την τραγική κατάσταση που επικρατούσε στον Πόντο. Ο ίδιος επίσης τύπωσε και κυκλοφόρησε χάρτη που όριζε τα σύνορα της προτεινόμενης ποντιακής δημοκρατίας. Αυτό το χάρτη τύπωσε και σε απλό σχήμα ταχυδρομικού δελτίου (καρτ-ποστάλ) με γραπτό κείμενο στα γαλλικά: «Πολίτες του Πόντου ξεσηκωθείτε! Θυμίστε στα φιλελεύθερα έθνη τα ύψιστα δικαιώματά σας για τη ζωή και την ανεξαρτησία». Κατά την Ελ. Κυφωνίδου το κλίμα που επικρατούσε στην Ευρώπη ευνοούσε τις ποντιακές αξιώσεις, καθώς οι νικητρίες Δυνάμεις της Αντάντ είχαν προπολεμικά δεσμευτεί στην εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης για την ανασυγκρότηση της μεταπολεμικής κοινωνίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ήταν ευκολότερη η προβολή κάθε είδους εθνικών διεκδικήσεων. Επιπλέον, η ρωσική επανάσταση ξεσήκωσε τους Έλληνες του Πόντου για το δικό τους εθνικό αγώνα. Ο Κ. Κωνσταντινίδης αντιλαμβανόταν ότι αυτή ήταν η ευκαιρία που έπρεπε άμεσα να αδράξουν οι Πόντιοι και να προχωρήσουν στην άμεση σύγκληση του Παμποντιακού Συνεδρίου στη Μασσαλία,

επικαλούμενος τη σύσταση φιλικών κύκλων, που γνώριζαν τα πράγματα. Κατά τον Κ. Κωνσταντινίδη ήταν επιτακτική ανάγκη η έναρξη των εργασιών του συνεδρίου, προκειμένου να μη χαθεί πολύτιμος χρόνος, που θα άφηνε την περιοχή του Πόντου έξω από τον οριστικό διακανονισμό των εκκρεμών πολιτικών ζητημάτων. Έτσι, οργανώθηκε το πρώτο παγκόσμιο Παν-ποντιακό Συνέδριο στη Μασσαλία στις 22 Ιανουαρίου/4 Φεβρουαρίου του 1918 με πρωτοβουλία του Κ. Κωνσταντινίδη και ο ίδιος με τηλεγράφημα που έστειλε στον Τρότσκι, ζήτησε επίσημα την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης. Το γεγονός ότι η Ελλάδα βρέθηκε στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου στο πλευρό των νικητών, σε αντίθεση με την ηττημένη Οθωμανική Αυτοκρατορία, ενίσχυσε την πεποίθηση του Κωνσταντινίδη και όλων των Ποντίων ότι ήταν η κατάλληλη στιγμή για να πετύχουν τους εθνικούς τους στόχους. (α΄ κείμενο).

Β) Η κυβέρνηση του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν αρχικά σύμφωνη με τον αγώνα και τις εθνικές διεκδικήσεις των Ποντίων. Στο συνέδριο Ειρήνης όμως στο Παρίσι, που άρχισε το Δεκέμβριο του 1918, ο Ελ. Βενιζέλος πιέστηκε από τις συμμαχικές δυνάμεις και δεν συμπεριέλαβε τον Πόντο στο φάκελο των ελληνικών διεκδικήσεων που υποβλήθηκε στη Συνδιάσκεψη στις 17/30 Δεκεμβρίου 1918 (β΄ κείμενο). Ο Α. Κλάψης μας διαφωτίζει για τους λόγους της επιλογής του Έλληνα πρωθυπουργού, ο οποίος, επειδή ακριβώς κατανοούσε πως δεν ήταν εύκολο να διεκδικήσει τον Πόντο λόγω της γεωγραφικής απομόνωσής του, έπρεπε να εστιάσει στη διεκδίκηση της Θράκης και της ζώνης της Σμύρνης, περιοχών κοντινών στο ελληνικό κράτος με πυκνό ελληνικό στοιχείο. Γνώριζε ότι ακόμη και εάν οι Μεγάλες Δυνάμεις συγκατατίθεντο στην παραχώρηση του Πόντου στην Ελλάδα, θα ήταν δύσκολο γι' αυτήν να τον προστατέψει στρατιωτικά και να επιβληθεί εκεί, εάν αυτό απαιτούνταν. Επιπλέον, ο Βενιζέλος απέρριψε το αίτημα των Ποντίων για την ίδρυση ξεχωριστού Ποντιακού Κράτους, καθώς αμφέβαλε για τη δυνατότητα των Ποντίων να αποκρούσουν μόνοι τις τουρκικές πιέσεις. Για όλους τους παραπάνω λόγους και, παρά τις έντονες διαμαρτυρίες των Ελλήνων του Πόντου, συμφώνησε να παραχωρηθεί η περιοχή στην υπό ίδρυση Αρμενική Δημοκρατία, στο πλαίσιο της οποίας, πίστευε, ότι οι Έλληνες του Πόντου θα απολάμβαναν πλήρη ισονομία και ισοπολιτεία, διασφαλίζοντας έτσι την παραμονή και την ευημερία τους στα πατρογονικά εδάφη (β΄ κείμενο).

Η πρόταση του Ελ. Βενιζέλου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση στους Έλληνες του Πόντου, οι οποίοι στα διάφορα συνέδρια που πραγματοποίησαν στο Μπακού, στο Κρασνοντάρ, στο Βατούμ και στη Μασσαλία, διαμαρτυρήθηκαν έντονα για τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Σύμφωνα με το γ΄ κείμενο ο Ελ. Βενιζέλος στις αρχές Φεβρουαρίου 1919 αναπτύσσοντας τις ελληνικές αξιώσεις στο Ανώτατο Συμβούλιο εξέφρασε την αντίθεσή του στην ίδρυση Ποντιακής Δημοκρατίας και πρότεινε την ένταξη της Τραπεζούντας στο Αρμενικό Κράτος. Προκλήθηκαν εκ νέου αντιδράσεις από τους Ποντίους. Οι ευρισκόμενοι στην Κωνσταντινούπολη Πόντιοι υπέβαλαν υπομνήματα στους Αρμοστές των Δυνάμεων στα οποία επέμεναν στο αίτημα της ένωσης με την Ελλάδα ή τουλάχιστον ίδρυσης «Ελληνικής Δημοκρατίας του Πόντου». Πολλά ποντιακά σωματεία έστειλαν τότε τηλεγραφήματα στο Παρίσι για να μεταπείσουν τον πρωθυπουργό, τον οποίο επισκέφθηκε

μάλιστα τον Απρίλιο του 1919 ο μητροπολίτης Χρύσανθος. Μετά τη διεξοδική ενημέρωση που έλαβε ο Έλληνας πρωθυπουργός από τον Χρύσανθο, για το Ποντιακό Ζήτημα, αποφάσισε να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ποντίων και έδωσε την έγκρισή του στο μητροπολίτη να συνεχίσει την προσπάθεια ενημέρωσης όλων των πολιτικών που έλαβαν μέρος στη Συνδιάσκεψη.

(Επιλογικά: Οι περισσότεροι από αυτούς, με εξαίρεση τους Άγγλους αντιπροσώπους, είδαν με πολλή κατανόηση τα αιτήματα των Ελληνοποντίων. Συγκεκριμένα, στην πρόταση του μητροπολίτη να γίνει ο Πόντος ανεξάρτητο κράτος υπό ελληνική εντολή, ο Πρόεδρος των Η.Π.Α. Ουίλσον απάντησε: «Είναι θαυμάσια όσα μου λέτε. Ο Πόντος πρέπει να γίνει ανεξάρτητος. Μίαν ψήφον έχω εις την Συνδιάσκεψιν, αλλά θα την διαθέσω υπέρ του λαού σας»).

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ : ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ

ΚΑΘΕ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΜΕΝΗ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΕΚΤΗ

